

Učiteljski Tovariš

Glasiló „Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Urejujeta:

Jakob Dimnik in **Engelbert Gangl**

učitelja v Ljubljani.

Izdajatelj in odgovorni urednik: **Jakob Dimnik**, Subičeve ulice št. 3.

Vsebina: Najvišje obvestilo. — Učiteljsko gmotno stanje na Goriškem. — Ljudevit Stiasny: Kako je postopati šolskim vodstvom glede pravno zanemarjenih otrok. — Fr. Rujina: Sadržajstvo v ponavljajni šoli. — Naši dopisi. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica uredništva. — Gospodarski program.

Učiteljsvo slovenskih in nemško-slovenskih ljudskih šol v Ljubljani je sklenilo pri okrajni učiteljski konferenciji dne 4. malega srpana 1898. vdanostno izjavo, ki jo je s posebnim odposlanstvom izročilo Njega Prezvzišenosti gospodu c. kr. deželnemu predsedniku Viktorju baronu Heinu s prošnjo, naj jo blagovoli sporočiti pred prestol Njegovega Veličanstva.

Na to vdanostno izjavo je došlo danes od visokega c. kr. deželnega predsedstva stalnemu odboru nastopno obvestilo: Stev. 5847

pr. 1898.

Njegovo cesarsko in kraljevo Apostolsko Veličanstvo so z Najvišjim odločilom z dne 21. novembra t. l. najponižnejše poročilo, podano od Njegove Prezvzišenosti gospoda ministerskega predsednika kot voditelja visokega c. kr. ministerstva za notranje stvari o lojalnih izjavah, izraženih ob praznovanju izpolnjenega petdesetega leta Najvišjega vladanja, blagovolili radostno vzeti na Najvišje znanje.

Ker je bil omenjen v tem poročilu tudi lojalnostni izraz učiteljstva tamošnjega okraja, obveščam taisto vsled razpisa Njegove Prezvzišenosti gospoda ministerskega predsednika z dne 24. novembra t. l., št. 8799, o navedenem Najvišjem sklepu.

V Ljubljani, dne 5. decembra 1898.

C. kr. deželni predsednik:

Hein s. r.

Ta visoki razpis dajem radosten na znanje čislaneu učiteljstvu slovenskih in nemško-slovenskih ljudskih šol ljubljanskih.

V Ljubljani, dne 8. grudna 1898.

Fr. Levec,

c. kr. okrajni šolski nadzornik,
načelnik stalnega odbora.

Učiteljsko gmotno stanje na Goriškem.

Qnogo let so nas odlašali zaradi slabih letin, potem se nas je mamilo in motilo več let z zemljiško-obveznim ali zemljiško-odkupnim davkom, češ, ta davek 8% odpade deželi leta 1895. in isti se obrne na

izboljšanje učiteljskih plač. To so poudarjali in nas zagotavljali na naše prošnje, spomenice in deputacije gg. poslanci izza časa vodstva g. viteza dr. Jožefa Tonklja. Večkrat smo učitelji vprašali in prosili za izboljšanje tudi na političnih shodih, a večkrat nam je g. vitez zagotavljal, da še nam bodo leta 1895. plače prav gotovo izboljšale, ker se v ta namen obrne onih 8% zemljiško-odkupnega davka, da ne bode dežela tako nič občutila. Tega mamila so se poprijeli tudi novoizvoljeni gg. poslanci. Zemljiško-odkupni davek je dežela res poplačala leta 1895., a o izboljšanju učiteljskih plač ni hotel nobeden nič več slišati! Šlo je leto 1895. že davno v večnost, pustivši nas reveže na cedilu. Molčali in trpeli smo pomanjkanje zaradi posebnega spoštovanja, vdanosti in ljubezni do naših novoizvoljenih gg. poslancev. A že tri leta traja stara pesem. Mamiti in slepiti nas bi hotela cenjena „Soča“, trdeč in povdarjajoč, da so gg. poslanci zapustili deželni zbor zaradi deželnega šolskega zaloga, in zaradi šolskega zaloga so se razbila zadnja pogajanja itd. Sevé, tako kaže zdaj povdarjati nasproti učiteljskemu gibanju za eksistenco. Ali meni cenjena „Soča“, da smo učitelji v žaklju, da ne vidimo in ne slišimo ničesar, ali misli, da ne opazujemo in ne sledimo dogodkom v deželi? Mi nočemo sicer nobenemu nič očitati, navajamo le zakon, številke, citate in fakta in tako bi lahko navedli cele strani cenjene „Soče“ iz prejšnjega leta, zakaj so zapustili gg. poslanci deželni zbor, in do sedaj ni še povedala, zakaj so se prav za prav razbila zadnja pogajanja v celem obsegu. Mi radi verujemo, da med drugimi točkami in zahtevami je bil tudi deželni šolski zalog, a v kakoršnjem obsegu in s kako gorečnostjo in očetovsko skrbjo za bedno učiteljstvo se je za ta zalog delalo, nam pove cenjena „Soča“, rekoč: „Ali mari menijo ti zabavljachi (učitelji), da slovenski deželni poslanci sploh nimajo drugega posla nego le z vprašanjem o učiteljskih plačah?“ In zopet: dobivši deželni šolski zalog, je izboljšanje učiteljskih plač le še vprašanje časa. Ho, ho! Saj sem rekel, stara pesem. Hvala lepa za odkritosrčno izpoved! Ali naj ima učitelj še kaj upanja, še kaj nade?

Naša obupnost in pomanjkanje se razteza daleč — je brez konca in kraja. Sinovi in hčere večinoma ubožnih staršev smo se podali v šole. Prestopivši na učiteljske, smo bili navezani samo na državne štipendije, koje smo pa dobivali šele konec prvega ali v začetku drugega semestra. Jedli smo le dvakrat, največkrat enkrat na dan,

a še takrat sta stala gospodinja in gospodar nad nami, zahtevajoč plačilo, sicer ne dobimo jesti. In to je trajalo celi prvi semester. V takih mukah in težavah, od doma nobene podpore dobivajoč, smo hodili lačni in potrti v Kopru na molo pričakovat g. viteza Klodiča, da nam pove, kdaj pridejo štipendije. A štipendij le ni bilo. O, kako mučno in težavno smo podpore pričakovali! Hodili smo povpraševat ravnatelja gospoda Revelanteja, a podpore le ni bilo dolgih 4 do 5 mesecev. To so bile muke, ki se ne dajo popisati, katerih ne more človek povedati, le oni, kdor skuša, čuti in vé, kaj se pravi tuj kruh jesti, pomanjkanje trpeti in stradati. Že takrat na učiteljskišču je več mladeničev opešalo, obnemoglo tako, da so dobili kal boleznin in so vsled hiranja kmalo potem, ko so stopili v službo, umrli. Takih slučajev je mnogo. In ko je učiteljskišnik, dovršivši svoje študije, stopil na Goriškem v javno službo kot podučitelj s 300 glđ. plače, mu je bilo malo pomagano. Zopet je moral trpeti pomanjkanje in stradanje. In nič bolje se baje ne godi našim slovenskim kandidatinjam. In tako trpi učitelj pomanjkanje brez konca in kraja. Ali smo učitelji-jice obsojeni za večno pomanjkanje trpeti? Ali ne pride nikdar rešitve dan?

Pomanjkanje živeža, mučna skrb v tem oziru za družino, šolanje otrok, vsestransko zadolženje itd. jemlje učiteljstvu pri ljudstvu potrební ugled in ga dela za šolo nesposobnega. Učiteljstvo je polno težav in skrbi za existenco, in ljudstvo dobro vé, da človek velja, kar plača. Zato pa nima in ne more imeti do učitelja potrebnega spoštovanja. V šoli tarejo in mučijo učiteljstvo vsakovrstne skrbi, in zaman se trudi jih odstraniti, da bi bil pouk zanimajši in uspešnejši. Učitelj se sicer bori na dve strani, a učenje ni zanimivo, in zato ni tudi dovoljnega uspeha. In teh neuspehov so krive prepričle plače.

Koliko več bi naredil učitelj v šoli vesel in zadovoljen in ponosen na svoj vzvišen stan, ako bi bil prost mučnih skrbi za sebe in ljubo mu družino ter drage mu otročiče! Koliko več bi naredil zunaj šole v prid in povzdigo ljudstva! Saj še zdaj pri vsem ubožstvu vidimo učitelja delujočega pri vseh društvih, pri vseh narodnih podvzetjih, v privatnem poučevanju mladine za srednje šole itd. itd.

Kdo poučuje cerkveno in narodno petje, kdo poučuje tamburaše in godbo sploh? Ni-li učitelj pri vsakovrstnih trgovskih, kmetijskih, mlekarskih in drugih gospodarskih zadrugah delujoča moč? On žrtvuje čas in svoje borne groše v prid in napredek ljudstva. In zato ga ne bode to sicer ubogo, a pošteno in pravično ljudstvo nikdar zapustilo, nego delilo bode ž njim dobre in slabe letine, manjše in večje davke, veselje in žalost, trpljenje in radost.

Koliko bolj bi se učitelj nadaljnje izobraževal, ako bi imel za to potrebnih sredstev. Koliko bi lahko za šolo in ljudstvo potrebnega in koristnega pisal, ako bi bil le deloma mučnih skrbi prost. Učitelj je vnet za delo v šoli in zunaj šole, a revščina in pomanjkanje ga muči in tare, da ne more storiti, kar želi in bi rad za drago ljudstvo, za mili narod storil. Pomanjkanje in revščina otrpne, umori človeka-učitelja, otrpne in umori vzgojitelja, umori ga tembolj, ko vidi, da ni nobenega upanja na kako izboljšanje. Posledica temu je skrajni obup učiteljstva in nepovoljni uspeh v šoli in zunaj šole. Gmotno pomanjkanje in revščina ne škoduje le učiteljstvu, nego tudi šolstvu in ljudstvu sploh.

In zdaj pride še nekoje cenjeno časopisje, ki udriha po nas z gorjačo, nas zmerja in psuje z rogovileži, izdajicami, vladnimi agitatorji itd. itd.

Zakaj ste pa upletli v prvi vrsti, cenjeni Sočani, naše preprosto in naravno potezanje učiteljstva za izboljšanje svojega siromašnega gmotnega stanja in isto zanesli v politiko na najvišji klin? Ali morebiti zaradi par v ogorčenosti izrečenih besed, ki so utekle dvema dopisnikoma (eden baje iz Istre in drugi z Vipavskega) gg. deželnim poslancem? Ali meni dotično cenjeno časopisje, da je naredilo gg. poslancem uslugo? Mi menimo, da ne. Veliko bolj bi bilo, da bi se istih par besed prezrlo, vsled kojih ne bi mogel in ne bi smel biti užaljen skušen značaj — mož — poslanec. Lahko in brez skrbi bi vsi skupaj delali, učitelji, gg. poslanci in cenjeno časopisje, da bi se ugodno rešilo v najkrajšem času pereče učiteljsko gmotno stanje na Goriškem. Bati se ni treba niti gg. poslancem, niti cenjenemu časopisju, da bi učiteljstvo koga izdajalo ali dolžilo. Nasprotno. Pojasniti hočemo na višjih mestih stvari, kakoršne so in njih vzroke. Mi se ne bojimo povedati tudi na višjih mestih onega, ki je največ kriv ubožstva ljudstva in učiteljstva na Goriškem. Lahko in brez skrbi bi tedaj delali vsi skupaj za ugodno rešitev učiteljske bede. Ako je nastala vsled našega naravnega gibanja za izboljšanje gmotnega stanja v prid in korist bednemu učiteljstvu, v prid in v korist šolstvu, v prid in napredek milemu našemu narodu koja napaka, katera nauskrižnost, je isto provzročila v prvi vrsti cenj. „Soča“. Mi odvrčamo v tem oziru odločno vso krivdo in vsa očitanja od sebe.

Opomnja: Prosim čč. gg. tovariše, ne napadati in žaliti nikogar, nego navajati fakta. Saj so fakta zadosti občutljiva in bridka. Niso vsi naši občutki in privatni razgovori za javnost. Nasprotno pa svarim vse čč. gg. tovariše, ki mislijo in pišejo, kakor znani tovariš prijatelj v cenj. „Soči“ št. 89. „Razbremenite kmete, pomagajte učiteljem“. Neobhodno potrebno je, da začnemo v prvi vrsti skrbeti zase in svoj stan toliko bolj, ker je izboljšanje učiteljskih plač predpogoj in v soglasju ter v najtesnejši zvezi z oživljenjem in napredkom šolskega pouka in omike, z napredkom našega ljudstva in naroda. Bodimo možje, učitelji, vzgojitelji vedno in povsod ter uravnajmo svoje postopanje tako, da nam bode v čast in korist!

Veliko se je govorilo in nasvetovalo s konkretnimi in nekonkretnimi predlogi. Posebno je cenjeni „Slovenski Narod“ marsikaj nasvetoval, kako bi se dale učiteljem na Goriškem plače izboljšati. Tako n. pr. je nasvetoval gg. poslancem vstopiti v dež. zbor, naprositi kneza nadškofa, da bi glasoval za deželni šolski zalog, je svetoval razširiti šolski davek s posebno postavo na žganje, deželni odbor naj bi davek na užitnino v svoji režiji pobiral in dobiček v povišanje učiteljskih plač obrnil itd. Resnici na čast se mora reči, da „Slov. Narod“ ni tako slabo o naših razmerah poučen. Take in enake zadeve so se na Goriškem vsestransko že večkrat omenjale. Seve, vsi taki in enaki nasveti od strani „Slov. Naroda“ so se v cenj. „Eдинosti“ in „Soči“ pobijali, češ, proti vsem tem nasvetom in predlogom so laški gg. poslanci in vlada. Temu dosledno bi se dal pobijati tudi dež. šolski zalog, ker so proti njemu laški gg. poslanci in vlada. Ali ni tako res?

Jaz bi v tem oziru tudi stavil predlog, proti kateremu ne bi mogla vlada nastopiti. Vlada sama pred-

laga in želi, in to svojo željo je v šolski državni postavi od 14. vel. travna 1869 v § 66. izrazila in zaukazala, kakor sledi: „Soweit die Mittel der Ortsgemeinden (beziehungsweise der Bezirke) für die Bedürfnisse des Volksschulwesens nicht ausreichen, hat dieselben das Land zu bestreiten.“ Zakaj se ni sprejel ta § v deželno šolsko postavo? In ako bi se bilo kdaj na to delalo, ali bi se bila mogla vlada protiviti proti svoji lastni naredbi? Morebiti se bode utegnilo tudi proti tej jasni državni postavi ugovarjati, češ, le in edino deželnih šol. zalog zamore pomagati učiteljstvu. Da pa ni to istina, je živ dokaz dež. šol. zalog v sosednji Istri, vsled kojega dobre tamošnje učiteljstvo prav tako pomanjkanje trpi in strada, kakor mi na Goriškem brez dež. šol. zaloga.

Da bi se pa toliko moledovalo okolo kneza nadškofa in na tak način sililo gg. poslance k vstopu v deželno zbornico liki vola v mesnico, se jaz povsem ne strinjam. Vsakdo naj dela po svojem lastnem nagibu, po svojem lastnem prepričanju in naklonjenosti ali nenaklonjenosti do učiteljstva, uvažujoč žalostne dogodke in razmere v deželi. Vlada naj bi zgradila zlati most, po katerem bi se prišlo do pozitivnega delovanja v prid učiteljstvu in obubožani in obnemogli deželi.

Dežela naša je uboga, ker je bila od nekdanj zane-marjena in skoraj pozabljena, posebno na kmetiškem, gospodarskem, industrijskem in obrtniškem polju. To uboštvo ima največ vlada na svoji vesti. O kmetijstvu, gospodarstvu itd., s posebnim ozirom na Tolminski okraj, sem razpravljal obširno v cenj. „Soči“ l. 1894. Omenjal sem med drugim različne strokovne in kmetiške tečaje, povdarjal o živinoreji, sadjarstvu, mlekarstvu, sirarstvu itd. Nič ali malo se je obrnilo v tem na bolje. V najnovejšem času je vlada in prav po prizadevanju, trudu in stroških ljudskega učitelja nastavila na Tolminskem mlekarkega nadzornika g. Milana Ivančiča. Siromašni učitelj dela res vedno in povsod le tlako ter pripravlja in gladi pot drugim, liki sv. Janez puščavnik.

Da smo dobili na Tolminsko mlekarkega nadzornika, je bilo potrebno in je hvalevredno. To je sicer nekaj, a od napredka in blagostanja smo še daleč, daleč. In ravno zato, ker je dežela zapuščena, uboga, smo sprejeli v adreso do Nj. Veličanstva presvetlega cesarja, razloživši v nji svoje bedno stanje, prošnjo za državno subvencijo v prid in izboljšanje učiteljskega gmotnega stanja. Vidite, kako skrbimo tudi mi za obnemoglo ljudstvo, in nočemo pognati njih zemljišč in hiš na boben, kakor nam očita cenj. „Soča“. In tudi ni treba. Naše sicer ubogo ljudstvo, a ne po svoji krivdi, ker je delavno in pridno, bi tudi pri vseh visokih davkih in dokladah dobilo še par krajcarjev za bedno gmotno stanje učiteljstva, ki mu poučuje in vzgaja vdano in potrpežljivo najdražji zaklad, ljube otročiče.

Ako gre tedaj učiteljstvo po svojih zastopnikih na Dunaj, ni to potovanje naperjeno proti nobenemu, najmanj pa proti našim gg. poslancem. Nasprotno. Opozoriti hočemo in naprositi na višjih in najvišjih mestih, razloživši stradajoče stanje, da bi visoka vlada vplivala na deželno upravo, da se izboljša naše žalostno gmotno stanje. In v tem bi bili lahko vsi edini. Celo podpirati bi nas smeli naši gg. poslanci in naše cenjeno časopisje.

A učiteljsko bedno stanje ni še največje hudo. Hujše je še neko očitno preziranje, obrekovanje in preganjanje učiteljstva na Goriškem. O tem hočemo razpravljati v posebnih člankih. Končno bi imel še uljudno prošnjo

do nam naklonjenih cenjenih listov. Razgovarjajoč se z nekimi gg. profesorji in drugimi inteligentnimi osebami v deželi, kakor tudi opazujoč neko osupnost pri učiteljskih shodih v Trstu in v Gorici, sem spoznal in se uveril, da ima naša č. inteligenca le malo znanja o našem žalostnem gmotnem stanju in naših šolskih postavah v tem oziru. Oni so osupno gledali in ne morejo verjeti, da se nam ni vsled vedno naraščajoče draginje in vsled naših milih prošenj v 28. letih nič izboljšalo, nego celo od časov do časov jemalo, kakor je bilo v naših prvih člankih postavno dokazano. In celo cenjeni „Slovenski List“ trdi v št. 60 v dopisu iz Gorice, da se je izboljšalo stanje učiteljstva sicer čisto neznatno l. 1896., a v resnici se ni izboljšalo niti neznatno, ker je č. postavodajavec tisto neznatno izboljšanje $\frac{2}{10}$, $\frac{4}{10}$, $\frac{6}{10}$ z drugo roko isti hip in v istem paragrafu vzel s tem, da je iz prejšnje postave izključil iz skupnega števila začasne učitelje in učiteljice. In po cenj. „Slovenskem Listu“ so morali zato naši gg. poslanci žrtvovati vitalne interese svojih nakan. Jaz ne verujem in ne morem verovati, da bi naši gg. poslanci za tako ceno žrtvovali vitalne interese svojih rojakov. A zanimiva je vendarle ta izjava cenjenega „Slovenskega Lista“. Na sumničenja tega cenj. lista, da so izvestni krogi našuntali učitelje proti slovenskim gg. poslancem in so jim nekateri šli na limanice — nobene besede. Od te uljudne prošnje sem se že oddalil, glasi se: naklonjeni nam slovenski listi naj bi blagovolili vsaj zapopadek naših člankov iz „Slov. Naroda“ ponatisniti v potrebno vedenje in znanje č. svojim bravecem, kako se godi učiteljstvu na Goriškem.

Kako je postopati šolskim vodstvom glede npravno zanemarjenih otrok.

Spisal Ljudevit Stiasny.

Vedno bolj se čujejo pritožbe o rastoči npravstveni zanemarjenosti mladine, katera je postala že za državo in družbo nevarno zlo, kakor omenja odlok c. kr. deželnega šolskega sveta z dne 17. mal. travna 1897 št. 843. Dasi se število hudodelstev odraslih zmanjšuje, naraslo je namreč število hudodelstev otrok starih pod 14 let od 1876. l. do 1884. od 352 na 579. Npravno zanemarjenih otrok je največ v velikih mestih. Že Rousseau je pisal: „Kolikor bolj se stesnujejo ljudje, toliko bolj se popačijo. Slabosti telesa so istotako kot popačenosti duše neizogibljivi učinki tega pretesnega združevanja“. Istotako pravi Salzmann: „Znano je že, da so običaji v mestih veliko bolj popačeni ko na deželi in sicer toliko bolj popačeni, kolikor večja so. Sredotočje vseh grozodejstev in sramotnih del so glavna mesta velikih dežel.“

Mladina je bila torej v velikih mestih popačena že v prejšnjih stoletjih, a da se sedaj tolikokrat naglaša o napredujoči npravni zanemarjenosti, je vzrok ta, ker je to najhujše orožje nasprotnikov šole. A ne nova šola, ampak vedno rastoča socialna beda, razširjenje žganjepitja in drugih opojnih pijač, deloma tudi napačni nauki anarhistov in drugih človeški družbi nevarnih družb povzročijo pomnožitev npravne zanemarjenosti med mladino.

Mladina našega okraja še ni okužena vsled teh napačnih nauk, ona še ni tako popačena, ko ista v velikih mestih, a vse eno se opaža, da tudi v naših krajih v npravnosti nazaduje. Oglejmo si vzroke.